

BERTSO BERRIAK

Mikel Arrillaga

Potosiko minak

I

Zulo txikia dauka atetzat
ondoren sarrera gela,
pasabideak estu-estuak
girona zinez umela.
Sarri lau hankan joan behar da
goia jotzen da bestela,
ahoa zapiz estaltzen dugu
hautsa delako itzela.
Kaskoa eta linternarekin
giri koadrila ergela,
behera heltzean gidak esan du:
“hau da laugarren nibela”.
Jose lanean ari da bertan
eta ez al da krudela?
Berak badaki berrogeita bost
urterekin hilko dela.

II

Jose goizero heltzen da hona
zortziak baino lehenago,
arratsaldeko zazpiak arte,
eta horrela luzaro.
Koka orriak bazkaltzen ditu,
eta fanta, lau bost trago.
Hori asteen zazpi egunez,
jai egiterik ez dago.
Eguneko lehen ez zuen lortzen
euro bat baino gehiago,
bost urte eta gero enpresan
igo da pixkat gorago.
Gauzak aldatzen ari dira bai.
Nola ez? Ni ados nago:
lehen esklaboak ziren langile
gaur langileak esklabo.

III

Ikasketarik ez dauka Josek,
esan zuen: zertarako?
Jakituria handirik ere
ez da behar minarako.
Sarritan piper egin ohi zuen
behar zuten lanerako,
minan jardunda eskola uzten
zuen beste baterako.
Silikosiak hil zion aitak
pasa zuen oso txarto,
minez sufritzen eman zituen
egun eta aste asko.
Baina Roberto gustura hil zen
ez arrangura, ez malko,
ospitalean opor egunak
heldu zitzaizkiolako.

IV

Potosiko mendi aberatsak
Jose utziko du pobre.
Garai batean bazuen nahiko
urre, zilar eta kobre.
Zulatutako gazta bat da gaur
eta izango da gero (e)re.
Aurpegi beltzak daude minetan
ez poz eta ez umore.
Pertsona pila hil dute bertan
ez medaila ez ohore,
euren hiletek ez dute izan
merezi beste kolore.
Apaizik ez dut minan ikusi
ez badira nonbait gorde,
baina elizak urrez josita
daude dotore-dotore.

V

Esku batean harria dauka
eta bestean burdina,
kolperik kolpe beti zarata
eta erritmo berdina.
Ez segurtasun neurri eta
ez zulatzeko makina,
lur azaletik ehun metrora
egiten du ahalegina.
Gustuko duen galdetu eta
ezetz esan dit, jakina:
“bizitzeko lan egin behar da
eta lortu etekina”.
Bi mila eta bederatzian
hau da bihotzeko mina!
Erdi Aroan dago oraindik
Potosiko behargina.

VI

Bero-beroa dago lurpea
eta kanpoa hotz-hotza,
kontraste honek eragin ditu
makina bat heriotza.
Tarteka soilik gelditu ohi da
burdinaren tak-tak hotsa,
tragotxoren bat hartzeko edo
zabaltzeko koka poltsa.
Josek horiak ditu haginak
eta iluna bihotza,
dinamitaren eztanda batek
estali dio ahotsa.
Zein handia den sentitzen dudana
amorrua eta lotsa,
guk kamiseta zikintzearen
galtzen dugu bizipoza.

VII

Bera zuloan lanean utzi
eta bagoaz kanpora
burua justu kabitzen zaigun
eskaileratxoan gora.
Arnasa ezin dudanez hartu
zapitxoak poltsikora
bidali eta hautsa kiloka
hasi zait heltzen ahora.
Ze itolarri, ze estuasun!
Ez da pasatzen denbora.
Klaustrofobia era hontako
sentipena izango da.
Orain tabernan trago bat hartuz
Jose datorkit gogora,
hark infernuan egiten du lan
eta ez da metafora.

VIII

Behin Potosira iritsi ziren
inperialisten tropak
azpian hartuz hango ohiturak
eta bizimodu motak.
Bertan zeudenak esklabo hartu,
lotu kate eta sokak,
eta minara bota zituzten.
Alferrik ziren borrokak.
Hango urreak dotoretzeko
noble ustelen arropak,
eliza, apaiz, artzapezpiku
politikoak, pelotak.
Handiegiak ziren, ordea
Espainiarren erronkak,
eurek gizendu zuten txerria
pozik jan zuen Europak.

IX

Bi hiru egun pasa nituen
Potosi inguruetan,
eta oso goiz hunkigarria
Cerro Ricoko minetan.
Oraindik ere oroitu eta
barrua daukat minetan,
ea guztia utz dezakedan
gaurko bertso paperetan.
Ez nuke inoiz egon nahi Josek
egun duen papeletan,
zerutik hurbil egiten du lan,
baina infernuan bertan.
Mina gogorra delako, zinez,
hitzaren zentzu bietan,
gaur daukadana baloratzen dut
eta maite dut benetan.

DOINUA: “Eguzkiak urtzen du goian”